

Na základe falzifikovania, abo hoci akého iného podvodu predvedený akt je nezákonitý a neplatný.

Dr. Milan R. Štefánik môže byť spoločným hrdinom Republiky, ale jeho majetok a peniaze nie sú spoločná korisť, lež výlučne naša dedovizeň.

A ja si podržujem všetky moje práva a nároky na môj deviaty diel.

I preto úctivo a pokorne prosím, ráčiv Pán Prezident dať vyšetriť túto záhadnú záležitosť a naložiť, aby nám bola prinavrátená naša dedovizeň.

Prosím si láska[avú] odvetu, značím sa

V Petrovci (Petrovac, Bačka, Kralj[evina] S. H. S.), dňa 3-ho januára 1928.

V hlbokoj úcte

Igor Branko Štefánik
novinár

DOPIŠ

AKPR, f. KPR, inv. č. 643, č. j. D 208/28, k. 53. Originál, rukopis.

a – Adresováno: Pánu Prezidentovi Č. S. republiky Tomášovi Masarykovi v Prahe.

b – Dedovizeň – dědictví, pozůstalost.



J. Lauko T. G. Masarykovi^a
Zvolen, 12. května 1928^b

/163

Nížepodpísaný úctivo žiadam, aby Ste ráčili láskavo mojej úctiplnej žiadosti nakoľko je možné, vyhovieť.

Preto si dovoľujem stručný skutkový stav predostrieť nasledovne:

Bol som v roku 1918–1919 v službách *Slovenskej Národnej Rady v Turč. Sv. Martine*,^{cd} pri utvorení Čsl. republiky, a ako taký som zorganizoval Horný Tekov, a utvaroval slovenské obecné rady a národné zmysľajúce družiny mladých vojakov, na podporovanie čsl. vojska, a tak súčasne znemožňoval tajné konšpirácie odrodilcov a Maďarov voči novej vláde.

V mene Národnej Rady^d z poverenia tajomníka tejže *Karola Medveckého*,^c som intervenoval v Hronskom Sv. Kríži u maďarsky zmysľajúceho hl[avného] služného Gašparca, skrze uväznených národovcov – medzi ktorými bol aj Figuly, občan z Hlinika s 12 ľuďmi, ktorí z väčšej čiastky mali byť popravení pre velezradu a agitáciu v prospech Čsl. Republiky.

Písomným rozkazom u menovaného hl[avného] služného som žiadal prepustenie uväznených, ale bezvýsledne, a keď som poznamenal, že tieto ukrutnosti budú oznámené

do Prahy, tak som ja tiež bol prenasledovaný a zľapaný, ako *český burič*,^c skrže žandárov a maďarského vojska, ako *český špión*.^c

Gašparec hl[avný] slúžny požiadal maď[arské] vojsko z Levíc, ktoré štatárium vyhlásilo a utvoril *revolučný súd, pred ktorý som bol predvedený a odsúdený na smrť*.^c

Rozsudok mal byť prevedený dňa 17. novembra 1918 o 11. hodine. Ráno tohože dňa som bol oddaný do moci vojska za účelom prevedenia popravy. Vojsko maďarské, potom ukrutne mordovalo a trýznilo, takže som viackrát bez pamäti ležal. Nato som bol do Levíc odvedený s inými Slováci [!] asi 12 osobami, [s] ktorými sa podobne zachádzalo.

V Leviciach na stanici, boli sme vystavení k násilnostiam levickému obyvateľstvu (opľuvovaní a bití), a v levickej kasárni v pivnici väznený a tam ďalej trýznení. *Ruky som mal za 3 dni k chrbtu priviazané a také bolesti som cítil, ktoré boli už neznesiteľné*.^c

Ponevác ďalšie trýznenie bolo nemožné vydržať, preto dostavivších maďarských dôstojníkov som žiadal *o výkon popravy*,^c načo som bol však vyrozumený, *že taký špiónavý český špión, najprv musí vo väznici muky pretrpieť, a len tak sa môžu zmilovať a mňa popraviť dať*.^c

Vo väznici bol som do 3. decembra 1918, keď som bol zaslaný plukovníkom Balogom do Budapešti na ministerstvo soc[iálnej] pečlivosti a *bolo mne nabídnuté 24 000 kor[ún], jestli budem propagandu viesť v prospech Maďarov*.^c

Toto nabídnutie som odmietol a žiadal o prevedenie rozsudku. *Nato som bol na slobodu pustený, následkom rozkazu ministerstva*.^c

Dňa 4. decembra 1918 som sa vrátil do domova obce Pitelovej, kde mi bolo zdeľené, že by som sa dostavil ku p[ánu] Karolovi Medveckému na osobný výsluch *v Turč. Sv. Martine, som o všetkom referoval a správu písomne oddal, ktoré malo byť oddané Vám, Pane Prezidente*?^c a pravdepodobne sa stratila lebo niet žiadnej stopy o nej.

V Turč. Sv. Martine bol som ďalším úkolom poverený, ohľadom obsadenia v Hronskej Breznici a okolí.

Na moje požiadanie bolo vyslané čsl. vojsko na Hronskú Breznicu, aby som vývoz cenných zásob z miest banských do Maďarska sa zamedzili. Na Hronskej Breznici posádka 40členná bola napadnutá maďarským vojskom a pri ktorej príležitosti prepadnuvšie vojsko bolo odbyté len pre tú príčinu, že som stále dával veľký pozor na pohyby maďarského vojska.

Po obsadení Tekova a zvolenského kraja som *stále vykonával organizačnú prácu až do 12-ho apríla 1919 pri spoluúčinkovaní utvorivšieho Slovenského ministerstva*,^{c1} a tak som pozdejšie nastúpil ako zámočník do služieb čsl. dráh vo Zvolene.

Za moju výše uvedenú národnú horlivosť a poctivú prácu som nebol nikdy odmenený, ba čo viac, som stále prenasledovaný, od rokov až do teraz,^c ponevác bez mojej viny som bol do výslužby uložený s najmenšou penziou.

Na základe teda mnou výše uvedených skutočností a zásluhov som vôbec neobdržal žiadne výhody, ani ako civil,^c ani ako *rodoobranec*,^c vzdor tomu, že som veľkú účasť bral pri *zakladaní štátnej vlády na Slovensku*.^c

Následkom čoho úctive žiadam, *aby dodatočne bola moja práca honorovaná a poskytnuté tie výhody ako rodoobrancovi*.^c

Ako zámočník som bol v službách štátnych dielni vo Zvolene, až do dňa 28-ho apríla 1927, kde som utrpel pri práci (zlomenie ľavého zápästia ruky), čo sa mi ani doteraz úplne nevyhojilo, takže som bol riaditeľstvom čsl. dráh z Bratislavy výnosom číslo 9289-I-1928 odo dňa 1-ho mája 1928 do výslužby uložený.^c

U predstavených úradov som všetko pokúsil, aby som následkom 25 % poklesu práce výkonnosti bol upotrebený na ľahšiu prácu,^c a som odôvodňoval jednak s nepriaznivými hmotnými pomermi, početnou familiou a chorou manželkou, že z malej penzie vyžiť nemôžem a žiadal som ľahšiu prácu,^c načo som však bol vyzoomený, u riaditeľstva čsl.^c dráh, že pre mňa práca pri štáte niet, vzdor tomu, že som sa v štátnych službách ožobrätíl.^c

Ponevác podľa mojej mienky príčina môjho penzionovania sa zakladá na osobnej štvanici niektorých funkcionárov Konzumného družstva v Bratislave, ponevác som odhaloval podvody, následkom ktorých vyše uvedené družstvo bolo aj posúdené u bratislavskej sedrii² pod číslom Ck.I.203/1927 na zaplataenie 78 000 Kč istiny a prísl[ušenstva], a preto na základe známosti týchto funkcionárov u riaditeľstva čsl. dráh bolo vykonané na môj úkor, že ja som bol uložený podnikovým úrazom 66 % penziou do výslužby.^c

Poznamenávam, že ešte aj teraz Konzumné družstvo dlhuje asi 400 000 Kč obnosom členstvu, a pretože som hájil záujmy slabých proti úradom a vrchnostiam, bola odmena to, že som bol daný bez mojej viny do výslužby, len preto, aby sa na mňa dotyční vypomstít mohli.^c

Úctivo poznamenávam, že jestli tieto mnou vyš uvedené okolnosti a skutkový stav pravde nezodpovie, tak sa podrobujem najprisnejšiemu trestu.

Pane Prezidente! Ráchte mojej žiadosti láskave vyhovieť, čo do udelenia výhod, ako domobrancovi,^c a na základe toho udelenia potom započítanie výhod nariadiť pri ustálení penzie, jestli by ale tejto žiadosti vyhovené byť nemohlo, tak úctive prosím o udelenie plnej 100 % penzie, alebo poskytnutie ľahšej práce u štátnych dielni vo Zvolene.

Opakujúc moju žiadosť k priaznivému
vybaveniu ostávam

s hlbokou úctou

Zvolen, 12. VI. 1928^{b c}

Jozef Lauko^{e 3}
Garviova [?] ulica 81^c
Zvolen^c

[...]^f

DOPIS

AKPR, f. KPR, inv. č. 3110, č. j. R 15169/28, k. 67. Originál, strojopis.

- a – Adresováno: Slovnítnému Pánu Prezidentovi Čsl. Republiky v Prahe.
- b – Datum určeno podle věcné kritiky dokumentu: dopis je sice datován 12. VI. 1928, ale podle razítka byl v KPR přijat již 23. května 1928. Logicky tedy datum napsání dokumentu korigujeme na 12. května.
- c – Podtrženo v textu.
- d – Zachovaný pravopis originálu.
- e – Psáno vlastnoručně perem.

f – Na dokumentu pripísano Karolom Medveckým vlastnoručne perem:

Že žiadateľ v čas št. prevratu za štátu preukázané dobré služby smrteľné ublíženia pretrpel a zasluhuje všetkej podpory, svedčím a odporúčam.

Bojnice, 11. V. 28.

K. A. Medvecký

býv[alý] tajomník Slov[enskej] Nár[odnej] Rady.

1 – Rozumí se Ministerstvo s plnou mocí pro správu Slovenska.

2 – Rozumí se krajský soud.

3 – Špatně čitelný rukopis, mohlo by být snad také „Lanko“.



Ruští učitelé¹ z východního Slovenska T. G. Masarykovi
Prešov, 30. srpna 1928

/164

Pán Prezident!

Keď naša Československá republika tak skvele oslavuje svoje desiate výročie, dovoľujeme si podpísaní predostrieť pánu Prezidentovi toto memorandum, ktoré sa úplne zhoduje so žiadosťami a zmysľaním nášho podkarpato-ruského národa.

Medzi týmto národom žijeme, známe sú nám jeho žiadosti a ako krv z jeho krve, úplne s ním spolucítíme. Ale toto spolucítienie nebolo by správne, jestli by sme sa – ako jeho vodcovia – všemožne nevynasnažili, aby sa tento dobrý národ pozdvihoval tak vo smeru nábožensko-mravnom, ako aj vo smeru sociálnom a materiálnom.

Činili sme tak doposiaľ a pri tom, hoci radi uznávame, že nám v tom bolo zo strany vlády pomáhané, avšak v povedomí našej zodpovednosti nútení sme bohužiaľ upozorniť na mnohé vady a nedostatky. Menovite čo sa týče pomerov kultúrnych a národnej osvety, o čom tu práve píšeme, stávajú sa nám veľké krivdy a urážky zo strany vládných činiteľov, čo deň sa množia.

Je v záujme našej slavianskej republiky, aby sa ona mohla i v budúcnosti opierať o neochvejnú vernosť a lojalnosť svojich občanov a to predovšetkým občanov – Slavianov, vtedy aj Karpatorusov. Táto lojalnosť môže sa ale zabezpečiť jedine tým, získajú-li sa aj srdcia, čo sa stane len vtedy, dá-li sa každému v rámci mierových zmlúv a podľa ústavy štátu suum cuique.^a Tým by bolo umožnené aj karpatoruskému občanovi, aby mohol žiť slobodne tak v ohľade kultúrnom, ako aj sociálnom.

Proti tomu ale čo vidíme?

1. Vidíme, že zatým čo vláda poskytuje iným národnostiam, ako Madarom a Nemcom, všetko, čo potrebujú k svojmu národnému a kultúrnemu vývoju, udržuje pre nich školy, od najnižšej až po najvyššie ústavy, zatým najbližšiemu bratovi národa československého – nám, podkarpatským Rusom – nie je dané ani to minimálne právo, aby naše ruské deti mohli si osvojiť svoje elementárne vedomosti vo svojom materskom jazyku, lebo je zabránené, aby v ruských a ruskými prostriedkami založených a udržiavaných školách ruské deti boli vyučované vo svojej materčine.